

УДК 338.242 (477)
JEL F52, M48, Q18

С. Кальний, викладач
Академія муніципального управління, Київ

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті розглянуто теоретичні засади, виявлено проблеми та завдання державного регулювання сфери сільського господарства з метою забезпечення його економічної безпеки в контексті економіки сталого розвитку. Досліджено еволюцію теоретичних підходів до конвергенції екологічного та економічного регулювання. Вказано ключові загрози від зростання впливу ТНК. Проведено компаративний аналіз управління сільським господарством в сучасних умовах і за умов сталого розвитку. Висвітлено базові принципи та основні шляхи підвищення економічної безпеки сільського господарства.

Ключові слова: економічна безпека сільського господарства, сталий розвиток, "зелена" економіка, агроландшафт, агроєкосистема.

Глобалізація призводить до посилення дискримінаційного впливу окремих країн та міжнародних корпорацій на вітчизняну економіку. Це вимагає поглиблення наукових досліджень щодо економічної безпеки як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремих галузей народного господарства чи підприємств. У сфері захисту національних інтересів одним з першорядних завдань залишається вирішення питання продовольчої безпеки держави та, відповідно, забезпечення стабільного та ефективного функціонування сільського господарства, що виконує ключову стабілізуючу роль у вітчизняному народному господарстві.

Поряд з тим, погіршення стану навколишнього середовища потребує врахування екологічного впливу у якості ключового фактора економічної безпеки сільського господарства, що є тісно пов'язаним з природним оточенням. Відомо, що екологічні відносини носять фундаментальний характер, тому не лише пізнавальні процеси, а й різні сфери практичної діяльності, у тому числі сільське господарство, входять у процес екологізації в рамках економіки сталого розвитку. Крім того, особливої уваги вимагає соціальна складова економічної безпеки сільського господарства, що обумовлено його селоутворюючою функцією.

Розробці принципів та пріоритетів економіки сталого розвитку присвячені фундаментальні дослідження Г. Гандерсона, Х. Делі, Дж. Джекобса, Д. Кортена, Р. Костанци, Л. Маргуліса, Д. Медоуза, Б. Фаллера, П. Хоукена, Е. Ф. Шумахера та ін. Теоретичне осмислення особливостей економічної безпеки сільського господарства представлено у роботах О.В. Бігдана, М.Й. Маліка, О.Л. Попової, П.Т. Саблука, Д.К. Семенди, А.Г. Светлакова, Л.А. Хромушиної, О.В. Шабінського та ін. Слід, однак, зазначити, що масштаби проведення теоретичних досліджень та визначення практичних рекомендацій щодо її зміцнення в контексті економіки сталого розвитку на даний час не дозволяють досягти належного рівня цілісності та глибини розробленості даної теми.

У статті поставлено за мету дослідити теоретичні основи, виявити проблеми та окреслити завдання державного регулювання сфери сільського господарства для забезпечення економічної безпеки в контексті економіки сталого розвитку.

З часу зародження сільського господарства існувало протиріччя його біологічної ролі: з одного боку, воно руйнує природні самодостатні екосистеми, а з іншого – фактично створює нові біологічні системи за законами функціонування біосфери. Отже, характер впливу сільського господарства на природу є водночас руйнівним та відтворюючим щодо довкілля, оскільки метою сільськогосподарської діяльності є формування нових екосистем. До початку 1960-х рр. економічні теорії базувались на припущенні про наявність безмежних ресурсів

та абсорбційних можливостей землі. У подальшому так звана "криза створення уявних багатств і нерационального використання грошових коштів" сприяла появі теорії меж зростання, що стала однією з перших глобально агрегованих прогностичних моделей майбутнього, які ґрунтуються на аналізі взаємодії населення, природних ресурсів та оточуючого середовища. Ідеї щодо існування меж економічного зростання сприяли раціональному переосмисленню цінностей індустріальної культури [1].

Було також виявлено, що кризи поглиблюються антропогенними та економічними явищами, які синергетично посилюють одне одного, а саме: зростання приватизації доходів та соціалізації витрат і ризиків, виснаження земельних ресурсів, падіння рівня якості та доступності поверхневих вод, незадовільний розвиток екосистемних послуг, неефективне використання ліквідних фінансових ресурсів тощо. Все це загострює соціальні проблеми та призводить до нового посилення тиску на природу. Таким чином діє універсальний принцип "кумулятивної причинності" за Т. Вебленом, розвиваючи який Н. Калдор та Нобелівський лауреат Г. Мюрдаль виявили, що національний та регіональний розвиток є швидше дивергентним, аніж конвергентним. Економічна система, на їхню думку, не завжди регулюється компенсуючими процесами за рахунок зворотних зв'язків чи взаємними коригуваннями шляхом дії цінового механізму [4]. Цим пояснюється різноманіття форм подібних економічних систем, коли їх розвиток великою мірою визначається культурними особливостями та соціальними інститутами, а стосовно агропромислової сфери – притаманними регіону способами обробки та вирощування, звичним раціоном харчування, географічними та кліматичними особливостями.

Розглядаючи розподіл ресурсів та доходів як функцію влади, інституціоналісти запропонували дослідження реальних факторів, сил та інструментів, що визначають процеси адаптації, на противагу дослідженню формальних технічних умов стійкості розвитку в контексті апріорно узгодженого чи наперед визначеного порядку [3]. На початковому етапі результатом наукових досліджень було переважно створення моделей світового економічного розвитку з апокаліптичними прогнозами, їх наслідком стала поява концепції "нульового зростання". Економічні, фінансові, продовольчі, екологічні та кліматичні кризові явища обумовили появу досліджень щодо альтернативних шляхів розвитку, результатом яких став висновок про те, що економічне зростання та охорона навколишнього середовища є не компромісними, а взаємопов'язаними стратегіями. У подальшому через поглиблення проблем навколишнього середовища у теоретичних дослідженнях світової економіки та в процесі їх інтеграції у міжнародну та державну політику роль екології значно посилилась [2; 4].

Більш пізні альтернативні теорії "економіки навколишнього середовища", "екологічної модернізації" передбачали необхідність врахування впливу природоохоронного фактора на розвиток економіки, однак обмежувались здебільшого технологічною складовою економічного зростання, що дозволяло мінімізувати його негативні наслідки за рахунок усунення забруднень. Однак, деякі економічні концепції, наприклад "екологічної економіки", акцентували увагу на запобіжних заходах охорони навколишнього середовища та вирізнялись комплексним підходом, розглядаючи економіку у тісному зв'язку з соціальною та екологічною сферою як частину єдиної взаємопов'язаної системи та підкреслюючи роль людини у біологічному та культурному розвитку [7].

Економічні дослідження екологічного спрямування дозволили вивести узагальнений показник ступеню впливу людини на навколишнє середовище, результатом чого стало запровадження у 1992 р. У. Ризом поняття так званого "екологічного сліду людства" [9]. Для його оцінки запропоновано використовувати розрахункові площі біологічно продуктивних територій та акваторій, необхідних для виробництва ресурсів, що споживаються населенням або використовуються у подальшій діяльності із врахуванням переважаючих технологій та підходів до використання ресурсів. У даному розрахунку застосовуються коефіцієнти врожайності для країн з різною біологічною продуктивністю територій, а також коефіцієнти еквівалентності, які враховують різницю у середній продуктивності різних типів земель (орних, лісів тощо). Все-світний фонд природи, який визначає обсяги споживання природних ресурсів для виробництва речей, продуктів харчування та енергії, дійшов висновку, що за останні сорок років "екологічний слід" зріс удвічі [11].

Популярною серед науковців стає думка про те, що ринкова економіка сприяє економічному та політичному посиленню корпорацій, які отримують можливість перекладати на суспільство усе більшу частину власних видатків. Таким чином виснажується людський капітал – через мобілізацію та надмірну експлуатацію молоді, перенесення виробництв у місця з дешевшою робочою силою, тиск на профспілки шляхом посилення мобільності робочих місць. За рахунок цього структура розподілу доходів зрушується від працівників у бік фінансових структур, а посилення стресу працівників, які прагнуть підтримувати матеріальний добробут в умовах ненадійних робочих місць та низької заробітної плати, призводить до руйнування інституту сім'ї, зростанню насилля та інших негативних соціальних явищ. Крім того, виснажуються природні ресурси – через знищення лісів та родючих ґрунтів, забруднення поверхневих вод та атмосферного повітря, агресивний маркетинг хімікатів. Створюються загрози фінансових втрат у майбутньому, оскільки з огляду на короткострокові перспективи визнається нецільним інвестування проектів, які вимагають проведення дослідницьких робіт. Відзначається скорочення інституційного капіталу – через спротив екологічним та іншим формам регулювання, необхідним для забезпечення здоров'я та життєздатності суспільства.

Зростання концентрації влади у глобальних корпорацій та фінансових інститутів позбавляє уряди країн можливості встановлювати економічні, соціальні та екологічні пріоритети в інтересах переважної більшості населення. Замість глобального економічного зростання та конкуренції метою стає створення суспільства, що забезпечує його членам економічну безпеку, підтримку відповідальної соціальної структури, а також спосіб життя, що враховує умови навколишнього середовища. Економічно безпечною є суспільна організація, побудована на принципах самоуправління та самозабезпечен-

ня за рахунок місцевих ресурсів, що дозволяє встановити "рівновагу з землею" [6, с. 9]. При цьому у процесі переходу до стійкого розвитку зростає роль регіональної влади, головною функцією якої є створення соціально-економічних умов для саморозвитку та самовідтворення населення шляхом створення відповідних умов для його життєдіяльності.

Екологічні обмеження останньої чверті двадцятого століття останнім часом набули наукового осмислення та втілювались в ряді міжнародних програм. Більшість сучасних економічних теорій містить принципово важливий висновок про гостру потребу зміни стратегії світового економічного розвитку. Якщо у 1970-1980-х рр. екологічна складова почала враховуватись при розробці та реалізації економічної політики, то у 1990-х рр. вона стала частиною економічної стратегії та системи управління економікою. Рядом міжнародних організацій було прийнято програмні документи з метою втілення у практичну діяльність наукових рекомендацій щодо стійкого розвитку. Такі програми спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів та посилення стійкості виробничих процесів. Поряд із тим, інформаційна діяльність та декларативні ініціативи досі не отримали відповідного фінансування не лише на вітчизняному рівні, але і серед економічно розвинених країн вищого ешелону.

Документи Конференції ООН "Ріо +20", проведеної в 2012 році, підтвердили зміну курсу світового економічного розвитку: від економічного зростання, вираженого у підвищенні фінансово-економічних показників, до так званої "зеленої" економіки [10]. Метою останньої є забезпечення синергізму між економічною, соціальною та екологічною сферою. Теорія "зеленої" економіки стала результатом наукових пошуків у напрямку оптимального поєднання результатів досліджень щодо наступних політекономічних теорій: теорія економічного зростання та якості життя, теорія великих циклів М. Кондратьєва, теорія меж економічного зростання, теорія інноваційного розвитку, інституціонально-економічна теорія [1; 4]. У країнах, які лідирують у проведенні екологічної політики, в тій чи іншій формі реалізуються національні стратегії стійкого розвитку. В 2009 р. зазнала перегляду Європейська стратегія стійкого розвитку, а також було прийнято загальноєвропейський план відновлення економіки, який передбачає ряд заходів екологічної спрямованості, у тому числі сприяння впровадженню екологічно чистих технологій та розширенню їх трансферу [8].

Свідченням інтеграції економічної та екологічної політики є поступове перенесення управління екологічним напрямком зі спеціалізованих відомств з охорони навколишнього середовища, на галузеві міністерства, в тому числі і сільського господарства, на які покладено відповідальність за природоохоронні заходи. Запровадження екологічної орієнтації розвитку призвело до значного розширення спектра і модифікації засобів державної політики, у тому числі щодо регулювання сільського господарства. Прийняття державою законодавчих норм та застосування інших інструментів природоохоронної політики має стимулювати сільськогосподарників до екологізації діяльності не лише фіскальними засобами. До важливих факторів відноситься здійснення гарантованих державних закупівель екологічно чистої продукції, проведення роз'яснювальної роботи серед споживачів з метою підвищення споживання такої продукції, а також сприяння її виведенню на світовий ринок для підтвердження міжнародних конкурентних переваг чистих агротехнологій.

Щодо останнього, основні дослідження впливу екологічного фактору на рівень конкурентоздатності пов'язані з різними підходами до аналізу. Згідно з першим

підходом, дослідники роблять акцент на негативному аспекті впливу посилення вимог екологічного законодавства на конкурентні переваги, оскільки він викликає збільшення видатків та зниження ефективності виробництва. Ступінь впливу залежить від еластичності галузі та величини природоохоронних витрат. Другий підхід ґрунтується на роботах професора Гарвардської школи бізнесу М. Портера, який показав, що екологізація підвищує конкурентні переваги компанії, особливо у галузі

сільського господарства. Екологічно орієнтоване сільське господарство не лише покращує стан середовища проживання, але і, завдяки забезпеченню населення екологічно чистими продуктами харчування, покращує здоров'я, збільшує тривалість та підвищує рівень якості життя людей. Екологізація сільськогосподарської діяльності може забезпечити найбільше зростання конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика засобів реалізації функцій управління сільським господарством у сучасних економічних умовах та умовах економіки сталого розвитку

Засоби реалізації функцій управління	Сучасні економічні умови	Економіка сталого розвитку
Встановлення пріоритетності напрямків діяльності	Зміна пріоритетності залежно від ринкової та політичної кон'юнктури, відсутність збалансованості всередині агро-екологічної та виробничої систем	Спрямованість на гармонізацію сільськогосподарського виробництва – забезпечення рівномірного та взаємодоповнюючого розвитку всіх напрямків діяльності, властивих для регіону, у рамках екологічного та соціального захисту села та за умови забезпечення продовольчої безпеки
Реалізація програм розвитку	Широкий спектр ініціатив на рівні країни за окремими пріоритетними напрямками	Підтримка регіональних ініціатив щодо комплексних економічних, екологічних та соціальних перетворень на рівні області або ланцюга створення вартості продукції
Організація взаємодії зацікавлених сторін	Зв'язки між державними органами та приватним сектором слабкі, а цілі – різноспрямовані	Скоординована співпраця у процесах планування та управління реалізацією заходів на місцевому рівні
Рівень формування завдань діяльності	Сільськогосподарські підприємства під тиском власників, інвесторів та фінансових установ	Регіональна влада, органи місцевого самоврядування у співробітництві з приватним сектором шляхом досягнення домовленостей та прийняття спільних рішень
Реалізація функцій державного контролю	Слабкий контроль з боку держави, недосконала система контрольних показників, недостатня частота досліджень, відсутність дієвого механізму відповідальності за негативні наслідки діяльності	Контроль на регіональному рівні у контексті потреб забезпечення розвитку сільських територій, державний екологічний моніторинг, жорсткий нагляд за збереженням агроландшафту з відповідною законодавчою та нормативною підтримкою, чіткими правовими (господарськими та адміністративними) санкціями
Оцінювання ефективності змін	Оцінювання ефектів від перетворень чи змін у діяльності відбувається у контексті політичних потреб та виробничих вимог щодо максимізації урожайності, прибутковості та обсягів експорту продукції	Зміни вважають позитивними, а заходи – ефективними, якщо вони вирішують проблеми збереження агроєкосистем та агроландшафтів, забезпечують розвиток сільських територій, а на рівні держави – спрямовані на досягнення самозабезпечення основними традиційними продуктами харчування та захист національних інтересів у сфері землекористування

* Джерело: розроблено автором.

Донедавна завданням аграрної політики держави була максимізація прибутковості сільського господарства. В останні роки спостерігається перехід до політики, пов'язаної з ширшим спектром соціально-економічних питань розвитку сільських територій. Це відбувається з кількох причин. По-перше, усвідомлено значення сільського господарства для зайнятості сільського населення та забезпечення його добробуту. По-друге, загострились проблеми забезпечення села соціальними послугами, відсутності коштів на розбудову якісної інфраструктури, що на фоні появи нових можливостей покращення якості життя посилює розрив між сільським та міським населенням. Така ситуація призводить до міграції з сіл, що на новому витку приймає загрозливі масштаби. По-третє, існує світова тенденція визнання катастрофічних наслідків нехтування проблемами сільських територій, у тому числі не лише економічними, а й соціальними та екологічними.

Спеціаліст з аграрно-продовольчих проблем Л. Браун робить висновок з результатів досліджень, проведених Дослідницькою групою Чиказького та Флоридського університетів: розвиток протягом 17 століть цивілізації майже завершився її миттєвою руйнацією та загибеллю на піку економічного та культурного розвитку внаслідок так званого екологічного стресу. Загибель деяких інших давніх цивілізацій, що швидко – протягом століть, подвоювали кількість міського населення, сучасні дослідники також приписують екологічним факторам: вирубці лісів, змиванню орного шару ґрунту, засипанню полів

гірським шлаком тощо. Наразі, коли міське населення подвоюється протягом десятиліть, а сільські території занепадають, загроза екологічного стресу лише посилюється. Урбанізація, що супроводжується виродженням села, створює ситуацію, коли системи біоенергетичного обслуговування приводяться до межі виснаження. Отже: "будь-яка економічна система є приреченою у разі відсутності захисту біологічних систем, на яких ґрунтується світова економіка" [5, с. 8].

Вимоги щодо забезпечення національних інтересів у розрізі збереження довкілля, розвитку сільських територій та продовольчої безпеки обумовлюють потребу в обмеженні підприємницької діяльності сільськогосподарських виробників. Реалізація екологічної стратегії розвитку сільського господарства має здійснюватись як за допомогою економічних методів регулювання, так і шляхом застосування адміністративних санкцій. **За законом ускладнення системної організації**, з причини постійної зміни зовнішніх умов необхідність пристосування до умов середовища вимагає ускладнення системи. Так, в історії людства дефіцит ресурсів поряд з посиленням прагнень до відносної незалежності від умов середовища призводить до ускладнення організації економічних систем з врахуванням все більшої кількості факторів. У зв'язку з цим, сучасні вимоги до господарювання, вироблені на основі світового досвіду, потребують нових підходів до управління розвитком сільського господарства в Україні (табл. 1).

Таблиця 2. Вимоги до учасників економічного процесу в контексті підвищення рівня економічної безпеки сільського господарства

Сфера діяльності	Вимоги до учасників
Органи державного управління	1) політичне сприяння розвитку сталого сільського господарства; 2) зацікавленість у регіональних та місцевих ініціативах, сприяння міжвідомчій координації ініціатив та узгодженню їх реалізації на різних рівнях управління; 3) забезпечення привабливих умов для інвестицій у екологічні агротехнології та проекти, що забезпечують захист агроландшафтів.
Сільсько-господарські підприємства	1) адаптація моделей організації сільськогосподарського виробництва до регіональних потреб розвитку сільських територій з врахуванням специфіки місцевих агроєкосистем; 2) забезпечення поєднання у власній діяльності комерційних та соціальних цінностей з метою підвищення рівня довіри сільського населення та збереження сільських і селищних територіальних утворень.
Фінансові інститути та інвестори	1) посилення роботи у регіонах та на рівні первинних виробничих ланок, запровадження гнучких систем фінансування та мікрокредитування; 2) з метою диверсифікації ризиків розмежування проектів із швидкою окупністю та специфічних перспективних програм фінансування з об'єктивно обумовленим відстроченим економічним ефектом.
Населення сільських територій	1) усвідомлення ролі сільськогосподарських підприємств у формуванні майбутнього екологічного та соціального стану села, підтримка ініціатив місцевих виробників, що сприяють розвитку сільських територій; 2) врахування екологічної складової у власному виробництві продукції для споживання та на продаж, самоосвіта з метою покращення використання власних ресурсів та підвищення якості виробленої продукції; 3) створення інститутів громадянського суспільства з метою запобігання забудові земель сільськогосподарського призначення, захисту якості земель, що здані в оренду, а також іншого впливу на діяльність місцевої влади та підприємств.

* Джерело: розроблено автором.

Комплекс існуючих проблем обумовлює потребу у перегляді принципів та орієнтирів діяльності у сфері сільськогосподарського виробництва (табл. 2). Реалізація екологічної стратегії вимагає від держави підвищення ролі директивних інструментів, наприклад посилення вимог існуючих та прийняття нових стандартів, введення ліцензій, заборон, вимог щодо використання певних технологій. У контексті посилення екологічної складової економічного розвитку держави одним із пріоритетних напрямків є вирішення наступних завдань у галузі управління сільським господарством: а) створення сучасного наукового підґрунтя для запровадження передових агротехнологій, гарантування відповідності світовим стандартам умов утримання худоби та птиці, а також забезпечення високої якості сільськогосподарської продукції; б) покращення інформованості населення щодо екологічно чистих сільськогосподарських технологій та підвищення рівня культури господарювання; в) розвиток інституціональної структури, що забезпечить проведення природоохоронної політики у поєднанні з економічною, соціальною та культурною складовими; г) зниження рівня корупції та запобігання лобіюванню важливих для бізнесу рішень, що погіршують екологічну складову розвитку сільського господарства.

Гострою залишається проблема зміни традиційної економічної поведінки сільськогосподарських товаровиробників, що потребує їх усвідомленого переходу від застосування методів та засобів виробництва, які надмірно поглинають сировинні ресурси та забруднюють навколишнє середовище, до екологоорієнтованого виробництва. На рівні державних органів управління неприпустимим є вихолощування принципів економіки сталого розвитку, що наразі часто переносяться у програми економічного зростання. Крім того, розбудова нової системи екологічно та соціально орієнтованих економічних відносин вимагає зміни поглядів не лише на рівні керівництва державними та підприємницькими структурами, але й на рівні населення сільських територій.

Отже, побудова моделі сталого, безпечного й ефективного сільського господарства у контексті загальної

екологізації виробництва вимагає посилення державного регулювання даної сфери з метою досягнення високого рівня таких індикаторів прогресу, як забезпечення продовольчої безпеки, захист навколишнього середовища, економічний та соціальний розвиток. Проблема забезпечення на державному рівні стійкості сільського господарства залишається невирішеною, однак світовий досвід свідчить про потребу у зміні пріоритетів внутрішнього управління у бік таких виробничих факторів, як природні ресурси та сільське населення. Питання удосконалення державної політики регулювання сільськогосподарського виробництва та розвитку сільських територій як чинника економічної безпеки сільського господарства вимагає подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури:

1. Історія економічних учень : підруч. : у 2 ч. / [В. Д. Базилевич, П. М. Леоненко та ін.] ; за ред. В. Д. Базилевича. Ч. 2. – [2-ге вид., випр.] – К. : Знання, 2005. – 567 с.
2. Медоуз Д. Х. За пределами роста : учеб. пособ. / Д. Х. Медоуз, Д. Л. Медоуз, Й. М. Рандерс. – М. : Изд. гр. "Прогресс", "Панген", 1994. – 304 с.
3. Фуруботн Э. Г. Институты и экономическая теория: Достижения новой институциональной экономической теории / Э. Г. Фуруботн, Р. Рихтер ; пер. с англ. под ред. В. С. Катькало, Н. П. Дроздовой. – СПб. : Издат. дом Санкт-Петерб. гос. ун-та, 2005. – 702 с.
4. Шаститко А. Е. Новая институциональная экономическая теория / А. Е. Шаститко. – [4-е изд., перераб. и доп.] – М. : ТЕИС, 2010. – 828 с.
5. Brown L. Building a sustainable society / by L. Brown. – N. Y. ; L. : Norton, 1981. – 433 pp.
6. Korten, David C., The post-corporate world: life after capitalism / by David C. Korten. – 1998. – 318 pp.
7. Krugman P. Building a Green Economy / by P. Krugman. – Published: 2010 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.nytimes.com/2010/04/11/magazine/11Economy-t>. – The name of the screen.
8. Sustainable Development [Electronic resource]. – Access mode : <http://ec.europa.eu/environment/eussd/>. – The name of the screen.
9. The Quality of Life / Edited by Martha Nussbaum and Amartya Sen. – Clarendon Press, Oxford, 1993. – 453 pp.
10. UN System implementation follow-up to Rio+20 [Electronic resource]. – Access mode: <http://sustainabledevelopment.un.org/unsystem.html>. – The name of the screen.
11. WWF About Our Earth [Electronic resource]. – Access mode : http://wwf.panda.org/about_our_earth/ – The name of the screen.

Надійшла до редакції 18.09.13

С. Кальний, преподаватель
Академия муниципального управления, Киев

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

В статье рассмотрены теоретические основы, выявлены проблемы и задачи государственного регулирования сферы сельского хозяйства с целью обеспечения экономической безопасности в контексте экономики устойчивого развития.

Ключевые слова: экономическая безопасность сельского хозяйства, устойчивое развитие, "зеленая" экономика, агроландшафт, агроэкосистема.

S. Kal'nyi, lecturer
Academy of Municipal Management, Kyiv

STATE POLICY OF ECONOMIC SECURITY OF AGRICULTURE

The paper examines theoretical background, problems and goals of agriculture state regulation in order to ensure economic security in the context of sustainable economic development.

Keywords: economic security of Agriculture, sustainable development, "green" economy, agrolandscape, agroecosystem.

УДК 336.763
JEL F 34

В. Кирий, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ СТРУКТУРОВАНОГО ФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Досліджено теоретичні основи сутності сек'юритизації як основного інструменту структурованого фінансування банків та наведено характеристики цінних паперів, які використовуються у процесі сек'юритизації. Здійснено аналіз сучасних тенденцій на ринку сек'юритизації в США та Європі.

Ключові слова: структуроване фінансування, сек'юритизація, фінансові інструменти, цінні папери.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації фінансових ринків та динамічного розвитку фінансових інновацій впродовж останніх десяти років великого розмаху набули новітні форми фінансових інструментів, які істотно поглибили й розширили існуючий інструментарій фінансових аналітиків. Розвиток цього сегменту фінансового ринку за рахунок нових структурованих фінансових продуктів відбувається значно швидшими темпами, порівняно з іншими секторами світового фінансового ринку. Такі тенденції зумовлені не тільки транснаціоналізацією ринку капіталу та глобалізацією інформаційного простору, але й бажанням інвесторів отримати більші доходи з одночасною мінімізацією фінансових ризиків.

Обсяги використання новітніх інструментів структурованого фінансування на світових фінансових ринках достатньо значні. Найбільшого поширення вони набули у банківському секторі. Механізм їх здійснення полягає у трансформації низьколіквідних активів у ліквідні цінні папери, що дозволяє диверсифікувати джерела фінансування, зменшити кредитні ризики та збільшити власну ліквідність банку. Одним із головних інструментів реалізації структурованого фінансування є сек'юритизація. Хоча вона стала дестабілізуючим фактором і катализатором фінансової кризи, зараз сек'юритизація знову відіграє важливу роль у подоланні кризи ліквідності й відновленні стабільності, адже її основна ідея полягає у формуванні довгострокових ресурсів. Певним чином змінилися підходи до її реалізації, зокрема, збільшилися вимоги до фінансових активів, що сек'юритизуються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку питань теорії і практики реалізації сек'юритизації зробили наступні українські вчені: Базилевич В.Д., Васильченко З.М., Версаль Н.І., Завидівська О.І., Кравчук І.С., Науменкова С.В., Погорельцева Н.П., Рябокін М.В. та ін. Значну увагу вивченню питання функ-

ціонування ринку сек'юритизації приділено також у роботах іноземних вчених, таких як: Бер Х.П., Гатті С., Девідсон Е., Джобст А., Жан Жоб В.Р., Лакхбир Х., Фабоцці Ф. та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних і зарубіжних вчених з даного питання, слід зауважити, що в умовах розвитку ринкової економіки України існує потреба в подальшому дослідженні теоретичних та методичних аспектів формування фінансових ресурсів з використанням механізмів сек'юритизації.

Метою даної статті є дослідження теоретичних аспектів сек'юритизації, її сутності, інструментів та механізмів реалізації, а також сучасних тенденцій на ринку сек'юритизації.

Виклад основного матеріалу. Для кращого розуміння сек'юритизації, як інструменту структурованого фінансування, насамперед потрібно визначитись із поняттям "структуровані фінансові інструменти". Єдина класифікація інструментів структурованого фінансування відсутня. Це пов'язано з невизначеністю щодо самого терміну "структуроване фінансування", а тому різні науковці пропонують свої підходи щодо виділення та класифікації інструментів структурованого фінансування.

На нашу думку, одним з найбільш універсальних є підхід А.Джобста. Він чітко відокремлює два класи інструментів структурованого фінансування – сек'юритизацію активів, яка в основному забезпечує формування фінансових ресурсів, та кредитні деривативи як інструменти хеджування, що дозволяє емітенту використовувати безліч способів комбінації різноманітних класів активів з метою одночасної трансформації та диверсифікації ризиків активів між банками, страховими компаніями, іншими фінансовими установами та нефінансовими інвесторами для досягнення кращого рівня управління ризиками.